

ГЛОБАЛЬНІ ФІНАНСОВІ МЕРЕЖІ І РИЗИКИ ВТРАТИ РЕГУЛЯТОРНОГО КОНТРОЛЮ

Коваленко Андрій Геннадійович

здобувач PhD,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Сучасна фінансова глобалізація охоплює не лише рух капіталу й валютні операції, а й утворення стійких інституційних мереж, які функціонують поза національними межами. Глобальні фінансові мережі формуються навколо транснаціональних корпорацій, банківських альянсів, фондів, платіжних систем і фінтех-компаній, що забезпечують обіг коштів у цифровому форматі. Такі структури з одного боку забезпечують ефективність та інноваційність фінансових послуг, а з іншого – підривають здатність держав здійснювати нагляд і макропруденційний контроль.

Після фінансової кризи 2008 р. глобальні фінансові потоки перестали концентруватися лише у банківському секторі. Зростання частки небанківських фінансових посередників, деривативів, хеджевих фондів і цифрових активів зумовило перехід фінансових ризиків у «тіньову» зону. Держава дедалі частіше виступає не головним регулятором, а лише координатором між приватними фінансовими структурами. У цих умовах традиційні інструменти грошово-кредитної політики стають менш ефективними, а регуляторний вплив – фрагментованим.

Згідно з *Financial Stability Board* [1], у 2023 р. активи небанківських фінансових посередників (NBFІ) перевищили 225 трлн дол. США, що становить близько 49 % глобальних фінансових активів. До структури NBFІ належать інвестиційні фонди, страхові та пенсійні компанії, ринки деривативів і сек'юритизаційні інструменти. Такі суб'єкти не підлягають прямому регулюванню центральних банків, тому їхня діяльність часто залишається поза межами офіційної статистики. Саме в цих сегментах зосереджуються основні джерела потенційної фінансової нестабільності – високий рівень кредитного плеча, обмежена ліквідність і слабка звітність.

Глобальні фінансові мережі характеризуються складною системою взаємозв'язків між учасниками, що створює високу щільність фінансових потоків і підвищує ризик поширення ліквідних шоків між секторами. Це означає, що шоки ліквідності, спричинені дефолтом навіть невеликого учасника, можуть швидко передаватися між секторами. Прикладом є криза хеджевих фондів у США 2022–2023 рр., яка продемонструвала, що

збої в одному сегменті ринку здатні провокувати глобальні коливання курсу валют і ставок міжбанківського кредитування.

OECD та *BIS* відзначають, що фінансова глобалізація дедалі більше набуває технологічного виміру: ключову роль у забезпеченні ліквідності починають відігравати цифрові платформи та алгоритмічні торгові системи. За результатами опитування *Bank for International Settlements* [2], 91 % центральних банків світу вже працюють над розробкою цифрових валют (CBDC), що має знизити транзакційні витрати й підвищити прозорість розрахунків. Водночас експерти *BIS* застерігають, що одночасна дія національних і корпоративних цифрових валют може призвести до появи «валютних платформних блоків», де контроль за обігом коштів зосереджуватиметься у приватних екосистемах.

Сучасна фінансова інфраструктура характеризується концентрацією даних і владних функцій у небанківських технологічних компаній. Такі системи, як *PayPal*, *Alipay*, *Apple Pay*, *Revolut*, фактично стали транскордонними платіжними хабами, що обслуговують понад 3 млрд користувачів. *International Monetary Fund* [3] підкреслює, що стрімке поширення приватних платіжних систем і стейблкоїнів розмиває межі між публічними та приватними фінансами. Цифрові активи створюють ризики відтоку капіталу в неконтрольовані юрисдикції, а також знижують ефективність валютного контролю й антикризових механізмів.

Втрата регуляторного контролю проявляється і в тому, що технологічні гіганти дедалі активніше проникають у банківську сферу, створюючи власні інвестиційні продукти, кредитні сервіси та інструменти управління ризиками. Це породжує асиметрію між регулятивною відповідальністю та фактичною ринковою владою – фінтех-компанії мають доступ до великих масивів даних, але не зобов'язані дотримуватися повного спектра банківських вимог. Як наслідок, держава поступово втрачає можливість здійснювати превентивний нагляд за накопиченням фінансових ризиків.

Ще одним аспектом є посилення транскордонних зв'язків між ринками капіталу через механізми високочастотної торгівлі та автоматизованих клірингових систем. Алгоритми ухвалюють тисячі рішень за секунду, і регулятори фізично не встигають відстежити динаміку потоків. Це робить глобальну фінансову систему чутливою до короткострокових коливань і технічних збоїв.

Для України процес включення до глобальних фінансових мереж створює і ризики, і можливості. З одного боку, це доступ до інвестиційних ресурсів, нових інструментів фінансування, міжнародних програм кредитування. З іншого – підвищена залежність від зовнішніх шоків, коливань світових процентних ставок і валютних потоків. Зміцнення фінансового суверенітету можливе через створення систем моніторингу ризиків, участь у платформах обміну даними (*FSB*, *OECD*, *BIS*),

удосконалення національного нагляду за цифровими фінансовими операціями.

Глобальні фінансові мережі перетворюють світову економіку на складну саморегульовану систему, у якій традиційні державні інструменти регулювання стають недостатніми. Зростання ролі небанківських структур, цифрових платформ і фінтех-компаній вимагає переосмислення моделей фінансового нагляду. Для підтримання стійкості фінансової системи необхідна інтеграція національних регуляторів у міжнародні формати співпраці, розвиток цифрових систем звітності та аналітики, а також формування інституційної спроможності контролювати транскордонні ризики.

Список використаних джерел:

1. Financial Stability Board. Global Monitoring Report on Non-Bank Financial Intermediation 2024. Basel : FSB, 2024. URL: <https://www.fsb.org/2024/12/global-monitoring-report-on-non-bank-financial-intermediation-2024/>
2. Bank for International Settlements. Results of the 2024 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. Basel : BIS, 2025. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap159.htm>
3. International Monetary Fund. Digital Money, Cross-Border Payments, International Reserves, and the Global Financial Safety Net – Preliminary Considerations. Washington : IMF, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/IMF-Notes/Issues/2024/01/04/Digital-Money-Cross-Border-Payments-International-Reserves-and-the-Global-Financial-Safety-538733>